

Тема: 1.Правовий статус українських земель у складі Польщі.

2.Українські землі у складі Румунії.

1. 14 березня 1923 р. Рада послів великих держав (Великої Британії, Франції, Італії та Японії) прийняла рішення про визнання суверенітету Польщі над Східною Галичиною. У складі Польщі перебували такі українські землі:

- Східна Галичина,
- Західна Волинь,
- Полісся,
- Холмщина,
- Підляшшя,
- Лемківщина.
- Польські землі було поділено.
- 1. *Корінні польські землі*, які мали привілейоване становище.
- 2. *Окраїнні землі* — переважно українські і білоруські землі, які використовували як ринки збуту дешевої сировини та робочої сили й надавалися польським осадникам — колоністам, яким виділялися кращі землі, фінансову допомогу. До колонізаційного фонду Східної Галичини, Волині і Полісся передано **445 тис. гектарів** землі.

До **1939 р.** у сільській місцевості оселилося близько **200 тис.** поляків, у містах — близько **100 тис.**

3. Польський уряд проводив політику інкорпорації, яка передбачала створення однопартійної держави примусовим асимілюванням національних меншин (зокрема українців).

4. Українці Східної Галичини з Лемківщиною (**понад 3 млн**) належали до греко-католицької церкви, а українці, які заселяли землі Західної Волині, Полісся, Холмщини з Підляшшям, сповідували православ'я.

5. Поширено доктрину польського «прометеїзму», висунуту з приходом **Ю. Пілсудського** до влади, яка означала, що історична місія Польщі — допомогти звільненню східноукраїнських і східнобілоруських земель від влади Москви та об'єднати їх з Польщею на федеративних засадах.

Тому передбачалося замінити курс з національної асиміляції курсом на державну асиміляцію, тобто зробити українців свідомими патріотами Польщі.

Промисловість

1. Польський уряд переділив країну на дві території — **Польщу «А»** (корінні польські землі, уряд сприяв розвитку промисловості) і **Польщу «Б»** (західноукраїнські землі, уряд стримував розвиток промисловості).

2. У **Польщі «Б»** вводилися високі залізничні тарифи, щоб обмежувати зв'язки західноукраїнських земель із ринками **Польщі «А»**.

3. **85%** підприємств Східної Галичини були дрібними (працювало менше **20 душ**).

4. Тут розвивалися ті галузі, які забезпечували високі прибутки без значних капіталовкладень, а саме:

-
- - нафтодобувна,
 - деревообробна,
 - харчова,
 - промисловість із перероблення сировини.

5. Значною мірою збереглися ремесла, що свідчило про економічну відсталість.

6. Спостерігалось засилля іноземного капіталу — французького та англійського, який разом з польським по-хижацькому експлуатував багатства краю.

1. Велике приватновласницьке і церковне землеволодіння у Східній Галичині становило **43,9%** загальних площ.

2. Було багато безземельних і малоземельних селян.

3. У **липні 1919 р.** польський сейм схвалив *Основи земельної реформи*.

4. Польська влада видала таємний указ, яким заборонялося продавати українським селянам більше **5%** поміщицьких земель, що за умовами аграрної реформи підлягали викупу.

5. Половина орної землі після аграрної реформи залишалася за поміщиками, державою та церквою.

6. Змушені господарювати на невеличких клаптиках землі, селяни не могли використовувати машини і передову агротехніку.

7. Держава обкладала селянські господарства непосильними податками.

Формою самоорганізації українців стали численні кооперативні об'єднання: *Спілка українських купців і промисловців, Українське технічне товариство* тощо.

Сформувалася розгалужена система кооперативів, щоб створити противаги іноземному економічному впливові. Напередодні Другої світової війни у Східній Галичині було **4 тис.** кооперативів, які об'єднували **700 тис.** членів.

Польська влада штучно стримували розвиток української кооперації, надаючи пільги кооперації польській, обмежуючи діяльність українських другорядними господарськими сферами.

Економічне становище населення

1. Колоніальний характер економіки.
2. Панівне становище іноземного капіталу.
3. Переважання аграрного сектора.
4. Екстенсивний шлях розвитку сільського господарства.
5. Промисловість розвивалася слабо, національної буржуазії майже не було, робітничий клас був нечисленним.

Соціальне становище населення

- Згідно з аграрною реформою **1919 р.** селяни землі не отримали.
- **80%** українських селян страждала від малоземелля.
- Була поширена міграція та еміграція населення як наслідок безземелля та безробіття.

До Канади та США виїхало близько **200 тис. осіб.**

- **70 %** населення Західної України були неписьменними або малописьменними.

Політична ситуація

1. Змінено назву Східної Галичини на Малопольщу.
2. Не було органів місцевого самоврядування.
3. Існувала заборона українцям обіймати адміністративні посади в державі, керівні посади в армії.
4. Обмеженість політичних прав.
5. Проводилася політика полонізації: закривалися українські школи, введено квоти на вступ українців до Львівського університету та інших навчальних закладів.
6. У **1923 р.** польський уряд заборонив вживання слів «українець» і «український». Замість них нав'язувалися назви «русин», «руський».
7. Українські імена та прізвища змінювалися на польські.
8. Вживання української мови було заборонено в усіх державних установах.

«Пацифікація»

Політика **«пацифікації»** (заспокоєння) — це політика масових репресій щодо українського населення Галичини, здійснена за допомогою військових та поліції восени **1930 р.** Почали використовувати після того, як

різко загострилися відносини між українським селянством і польськими осадниками у **1930 р.**

Було зареєстровано **2200** підпалів майна польських колоністів. У відповідь уряд вдався до репресій, названих **«нацифікацією»** (заспокоєнням), які охопили **500** сіл. **«Заспокоєння»** полягало у наступі на політичне, громадське й культурне життя, що супроводжувалося арештами, погромами українських кооперативів та різноманітних установ.

У **1934 р.** в **Березі Картузькій** на Поліссі було організовано концтабір, у якому утримували **2 тис.** політв'язнів, переважно українців. Того самого року Польща відмовилася від свого зобов'язання перед Лігою Націй забезпечувати права національних меншин.

Розгортання українського національного руху

Виникали різноманітні партії.

1. Комуністична партія Західної України (КПЗУ), заснована у **1919 р.** Лідери - **А. Бараль (Савка), М. Заячківський (Косар), И. Крілик (Васильків).**

Виступала за визволення Західної України через соціалістичну революцію і за об'єднання з Радянською Росією.

Перебувала на нелегальному становищі.

У **1923 р.** під тиском Комінтерну увійшла до складу Комуністичної партії Польщі на правах автономної організації.

У **1938 р.** Комінтерн за прямою вказівкою сталінського керівництва **ВКП(б)** виніс рішення про розпуск компартії Польщі, отже й КПЗУ як її складника. Частину західноукраїнських комуністів викликано до СРСР і репресовано.

2. Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО) — об'єднання партій і груп центристського спрямування.

Виникло в **липні 1925 р.** (входили літератори, журналісти, вчителі, діячі кооперації, священики, адвокати).

Голова — **Д. Левицький.**

Виступало за здобуття незалежності України легальними методами, за демократичний розвиток Української держави і здійснення соціалістичних перетворень (влада — трудовому народу, земля — селянам без викупу, скасування приватної власності).

Це була провідна політична сила серед українців у Польській державі.

У **другій половині 1930-х років** відбулося зближення УНДП з польськими правлячими колами. Між польським урядом, та УНДП укладено угоду „нормалізації”. УНДП відмовилася від боротьби за територіальну

автономію Західної України, а польський уряд припинив переслідування українських демократичних організацій, збільшилося українське представництво у польському сеймі,

3. Існували й інші партії:

- - **Українська соціал-демократична партія (УСДП),**
 - **Українська соціал-радикальна партія,**
 - **Українська католицька партія,**
 - **Руська селянська партія,**
 - **Руська аграрна партія,**
 - **Українська католицька національна партія** тощо.

Утворення **Української військової організації та Організації українських націоналістів**

Липень 1920 р. створено **Українську військову організацію (УВО).**

Лідер — **Євген Коновалець.**

Виступала за створення самостійної соборної держави національним повстанням українського народу. Методи боротьби:

- бойкот,
- саботаж,
- експропріації майна,
- індивідуальний терор тощо.

Вона організовувала замахы на представників польської влади:

- маршала **Ю. Пілсудського** у **1921 р.;**
- міністра освіти **С. Грабовського** у **1922 р.;**
- президента Польської республіки **С. Войцеховського** у **1924 р.** тощо.

Січень—лютий 1929 р. УВО об'єдналася з іншими націоналістичними організаціями і була створена **Організація українських націоналістів (ОУН).**

Лідери — **Є. Коновалець, С. Бандера.**

У **1938 р. Є. Коновальця** вбив агент НКВС і керівником ОУН став **А. Мельник.**

Виступала за створення української самостійної соборної держави з приватною власністю та національною церквою всенародним збройним повстанням.

Напередодні **1939 р.** налічувала близько **20 тис.** членів.

Методи боротьби: демонстрації, студентські страйки, бойкоти, акти саботажу, акти експропріації, терористичні акти (найважливіші).

У **1934 р.** у Варшаві було вбито польського міністра внутрішніх справ **В. Перацького**.

1935—1936 рр. Варшавський політичний процес проти ОУН у Західній Україні.

Поліція розгромила крайовий провід ОУН у Галичині та заарештувала організаторів замаху, зокрема **С. Бандеру** та **М. Лебедя**. Трьох підсудних засуджено до смертної кари, яку замінили на довічне ув'язнення, а інших — до різних термінів ув'язнення.

Ідеологія ОУН ґрунтувалася на «*інтегральному націоналізмі*», розробленому **Д. Донцовим**. Він вважав, що в історії є один закон — «*закон боротьби і суперництва націй*». Українська нація є абсолютною цінністю, незалежна Україна — найвищою метою, для досягнення якої виправдані будь-які засоби. Націоналісти пропагували культ боротьби, самопожертви, національного героїзму, здійснювали збройні акції проти польської влади.

Вони заперечували існування в суспільстві політичних партій, крім ОУН.

Підкреслювали значну роль релігійних організацій у суспільстві і значення розвитку української національної церкви. Основне гасло **М. Міхновського** «*Україна — для українців*» **Д. Донцов** пропонував замінити на «*українці — для України*».

Національний та соціальний гніт гальмував розвиток української культури, але не міг зупинити її розвиток.

1. Головним осередком української культури залишалося наукове товариство **ім. Т. Шевченка**, в якому працювало понад **200** науковців.

2. У Львові існував таємний український університет (**1921— 1925 рр.**), у якому навчалося **1500** студентів.

3. Літературна діяльність західноукраїнських письменників тісно перепліталася із політичною.

4. Західноукраїнські письменники поділялися на три напрямки:

- націоналістичний (**Д. Донцов, О. Ольжич, О. Теліга**);
- пролетарський (прорадянський) — **Я. Галан, С. Тудор**;
- ліберальний (**І. Вільде, Б. Лепкий, Н. Королева**).

Під наглядом цензури у **1930 р.** перебували **60** українських видавництв і близько **120** редакцій українських газет і журналів. Систематично друкувалися списки заборонених українських книг, альманахів, календарів

та інших видань, що виходили в Галичині і за її межами. На початок Другої світової війни до них було занесено понад тисячу найменувань.

Щоб обмежити полонізацію освіти, громадськість Західної України стала засновувати приватні українські школи.

Товариство «Рідна школа» до **кінця 1930-х років** створило **41** народну школу, кілька гімназій та ліцеїв.

На пожертвування української громади «Рідна школа» видавала шкільні підручники, педагогічні журнали, засновувала шкільні бібліотеки.

Посилання:

https://sites.google.com/view/yarmoliukkm/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB-5-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%96/5_1-%D1%83%D0%BA%D1%80-%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%96-%D0%B2-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%89%D1%96.

Д/з:§28.

2. У багатонаціональній Румунії, переважно на Буковині, проживало 582 тис. українців, які становили 3 % населення країни. Ще майже стільки ж українців перебували у складі Чехословаччини. Українська громада в румунії була другою за чисельністю, а в Чехословаччині — п'ятою.

Закарпатська Україна офіційно називалася Підкарпатською Руссю, а після адміністративної реформи 1928 р. — Підкарпатським краєм. Назва «Закарпатська Україна», що засвідчувала приналежність цієї землі до України, була заборонена. Проте чеська влада докладала певних зусиль для піднесення рівня життя місцевого населення. Празька влада визнавала право більшості українського населення жити в кордонах своєї адміністративної одиниці.

Політика румунських, як і польських панівних кіл, щодо українців загалом не відрізнялася і зводилася до одного — асиміляції. Головними об'єктами румунізації ставали освітні заклади і церква. Закон про шкільну систему 1924 р. трактував українців як «громадян румунського походження, що забули свою мову», і вимагав, щоб діти українців навчалися в румунських школах. До 1927 р. усі українські школи були закриті або румунізовані.

Румунія, як і Польща, у міжвоєнний період була відсталою аграрною країною зі слаборозвинутою промисловістю. Майже 72 % населення Румунії було зайнято в сільському господарстві.

У результаті аграрної реформи в руках румунських поміщиків і церкви була понад половина оброблюваних земель і майже всі лісові масиви. У власності ж українських селян на Буковині опинилось лише 6 % поміщицьких земель. Середній розмір ділянки становив 3/4 гектара. Такі карликові господарств (60 %) не давали прибутку, ледве могли

прогодувати своїх власників і в умовах світової кризи розорялись. Місцевої промисловості практично не було. Тому селянам ніде було працювати.

У той же час становище українців у Чехословаччині було кращим, ніж у Польщі або Румунії. По-перше, ця країна була економічно більш розвинута. Проте Закарпаття залишалось таким же відсталим аграрним краєм, як і українські землі в Польщі і Румунії. Основним заняттям для 83 % українського населення було тут сільське господарство і лісівництво.

У 1920-х роках понад 32 тис. селянських господарств отримали додатково 29 тис. га землі, але під час Великої депресії багато з них розорилися. Промисловість у краї була розвинута слабо, кількість зайнятих у ній за переписом 1930 р. не перевищувала 16 тис. осіб.

Інформація газети «Правда» про румунізацію населення Бессарабії «Руминской школьной инспекцией уволены все учителя высших и начальных школ Бессарабии, не принявшие румынского подданства и не знающие румынского языка. На места уволенных посажены румины. Во всех правительственных учреждениях и школах... упразднен русский язык и заменен румынским. Руминизация проводится самым энергичным образом вплоть до переименования городов и улиц».

Ю. Шевельов про денаціоналізацію українського населення на окупованих Румунією українських територіях

«...Важливим законом був закон від 24 липня 1924 р., який стосується тих румунів, що «забули рідну мову». У п. 8 читаємо: «Громадяни румунського походження, що забули свою матірню мову, зобов'язані давати своїм дітям освіту тільки в державних або приватних школах з румунською мовою викладання». Закон не уточнює, чи мова йде про окремі родини, що живуть поза румунією, чи про групи населення в країні, формулювання його нарочито двозначне. Це був, дорече, секрет полішинеля, що уряд мав на увазі українців. Закон офіційно запроваджував поділ національних меншин на дві групи: тих, що мали право зберегти свою мову (угорці, німці), і тих, що цього права не мали (передусім українці). Підвести українців під цей закон було тим легше, що румунські історики «доводили», наче українці є справді слов'янізованими румунами.»

Українські землі у складі Чехословаччини.

Із промови депутата від Закарпаття І. Мондока в палаті депутатів Чехословаччини про політику уряду на Закарпатті. 2 жовтня 1926 р.

«Скандал, який стався останніми днями в Ужгороді, коли державний цензор конфіскував саме слова «українець», «український», «український народ», «Закарпатська Україна», не можна прирівняти навіть до того відомого усьому світові царського указу... Це наслідки тої бандитської політики, яку проводить буржуазний уряд відносно українського народу. А урядовий чехословацький цензор конфіскує, робить своє. Забороняє 600 тис. громадян називати себе іменем свого народу. Це є злочин, якого не виправдає ніякий закон. Доходить до такого абсурду, що. у селах, де немає жодної чеської дитини, закладають чеські школи. 1920 року була лише в Ужгороді одна чеська школа, а в 1926 р. — 54, не рахуючи середніх та торговельних шкіл. До того треба додати, що в більш ніж третині народних шкіл учителями є чехи. Цілі години довелося б говорити про зловживання і сваволю поодиноких урядовців. У Севлюському судовому окрузі заарештовують без найменших причин людей і женуть їх потім на роботу до поодиноких урядовців без ніяких харчів, а по закінченні роботи без ніяких протоколів пускають додому. Відомі на ціле Закарпаття лови, де жандарми сотнями женуть людей на гони і так без ніякої зарплати примушують їх гонити на втіху панів і присутніх урядників звірину». 1. Русофіли («товариство Духновича») — розглядали русинів як частину єдиного російського народу.

2. Мадьярони — доводили, що карпатороси — це окрема національність, і прагнули приєднати край до Угорщини. 3. Українофіли на чолі з А. Волошином пропагували ідею єдності закарпатських українців з усім українським народом. 4. Русини вважали, що карпатоукраїнці — то окрема нація русинів.

Конституційний Закон Карпатської України (Ч. 1)

§ 1. Карпатська Україна є незалежна держава.

§ 2. Назва держави — Карпатська Україна.

§ 3. Карпатська Україна є республіка на чолі з президентом, вибраним Соймом Карпатської України.

§ 4. Державна мова Карпатської України є українська.

§ 5. Кольори державного прапора Карпатської України — синій і жовтий.

§ 6. Державний герб Карпатської України є дотеперішній краєвий герб.

§ 7. Державний гімн Карпатської України — «Ще не вмерла України...».

Посилання:

<https://www.youtube.com/watch?v=xTn-VWhLpSY>

Д/з: §§29-31